

Sukupuolten välinen tasa-arvo ja naisliikkeet Pietarissa

Sukupuolten välinen tasa-arvo on arvatenkin saavutettavissa vain silloin, kun maassa toimii (todellinen/aito) naisliike, koska naisliike on tärkein tekijä tasapainoisen sukupuolipolitiikan luomiseksi. Juuri naisliike edustaa eri sosiaaliryhmien naisia ja ajaa heidän etujaan keskusteluissa virkavallan kanssa. Venäjän demokratian tie on vaikea ja ohdakkeinen, mutta objektiivisesti tarkastellen kansalaisyhteiskunta ja naisliike sen osana ovat kehittymässä.

Sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumises- sa on kysymys siitä, että Venäjällä tasa-arvoa ei pidetä ajankohtaisena ongelmana. Suurin osa venäläisistä naisista ei miellä monien todellisten elämänongelmiensa liittyvän sukupuolisyrjintään. Minkä tahansa sosiaalisen ongelman tarkastelu sukupuolisyrjinnän näkökulmasta voi pikemminkin saada aikaan syytöksiä feminismistä, joka yleensä ymmärretään miesvihana. Se on seurausta naisten ja miesten ehdotonta tasa-arvoa julistaneen virallisen neuvostopropagandan seitsemänkymmentävuotisesta herruudesta.

Monien sosiologisten tutkimusten mukaan väestö suhtautuu myönteisesti hallituksen ulko- puolisten organisaatioiden toimintaan, varsinkin kansalaisjärjestöjen aktiiviseen poliittiseen toimintaan. Naisjärjestöjen toimintaa pidetään ei-poliittisena ja ei-arvostettuna sosiaalityöhön liittyvänä toimintana eli syrjäytyneille väestöryhmille annettavana apuna. Yleisesti ottaen naisjärjestöjen toiminnasta tiedetään vähän. Kenties ainoa tunnettu ja yleisesti tunnustettu naisjärjestö on *Soldatskije materi* (Sotilaiden äidit). Se ei pidä itseään kuitenkaan naisjärjestönä

vaan ihmisoikeusjärjestönä.

Venäjän tiedeakatemian monitieteisen sosi- aalitutkimuksen instituutin ja Venäjän riippu- mattoman sosiaali- ja kansallisuusongelmien instituutin Venäjän 12 alueella vuonna 2002 tekemän sosiologisen tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että 70,6 % venäläisistä naisista ei yleensä tiedä mitään kaupungissaan, alueellaan tai tasavallassaan olevista naisjärjestöistä.

Järjestöjen toiminnasta jotain tietävistä ve- näläisnaisista yli puolet ei mielestään tarvitse moisia järjestöjä ja vain 8,8 % vastanneista suhtautuu niiden toimintaan myönteisesti. Pietari on mainitun tutkimuksen mukaan yksi Venäjän parhaiten valistetuista kaupungeista. Puolet pietarilaisista naisista tietää, että kaupungissa toimii naisjärjestöjä.

Käytännössä kaikki Venäjän naisliikkeeseen perehtyneet tutkijat kirjoittavat sen heikkoudesta. Sitä on vaikea kiistää. Esille nousee kuitenkin metodologinen ongelma – mitä Venäjän oloissa merkitsee ”heikko tai vahva naisliike”? Ilmeisesti sitä, että venäläisen naisliikkeen tuloksia ei pidä verrata Euroopan maiden tai USA:n nais- liikkeisiin. Jokainen liike on avoin järjestelmä ja sen kehittyminen riippuu poliittisesta, taloudelli- sesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta kontekstista, joka vaihtelee ja vastaavasti vaikuttaa liikkeen historian muodostumiseen aina erilaiseksi.

Venäjällä ensimmäinen feminismien aalto oli jo ennen neuvostovaltaa. Sen myötä venäläis- naiset saivat vaalioikeuden keväällä 1917, mitä neuvostovalta piti venäläisen feminismien ja porvarillisen venäläisdemokratian saavutuksena.

1920-luvulla Venäjällä toimi originaali ja varsin radikaali neuvostoliittolainen feministiliike, joka oli venäläisen liberaalin feminismin jatkaja. Se ratkoi naisten oikeuksia koskevia ongelmia lähinnä avioliiton ja perhe-elämän sekä lisääntymisoikeuden osalta. Ennen vallankumousta toiminut liberaali naisliike oli ratkaissut suurimmalta osin naisten koulutus- ja työongelmat. Tämä kaikkien tuntema venäläisen naisliikkeen vaihe – neuvostofeminismi – liittyy Aleksandra Kollontain toimintaan. Perhe- ja avioliittolainsäädäntöön tehtiin muutoksia, minkä jälkeen myös perhesuhteet muuttuivat. Jäljelle jäi tietenkin paljon perinteisen yhteiskunnan jäänteitä ja ennakkoluuloja, mutta samalla valvontatehtävää hoitaneen liikkeen toiminta lakkasi. Se lakkautettiin ylhäältä päin tulleella käskyllä 1930-luvun lopulla.

Feminismin toista aaltoa ei Neuvostoliitossa sitten koettu. Se oli totalitarismin kauheet vasta kokeneessa autoritäärisessä yhteiskunnassa mahdotonta. Venäjän 1960- ja 1970-luvut elettiin rautaesiripun takana ja ”kehittyneen sosialismin” retoriikassa. Neuvostoliitossa ei ollut riippumatonta naisliikettä, ei ollut tietoisuuden kasvun ryhmiä, vaan naisten ongelmia käsiteltiin sosiaalisen ryhmän ongelmina. Yliopistoihin ei ilmaantunut feministitutkijoita eikä naistutkimuksen kaltaista tieteellistä suuntausta. Se oli mahdotonta ”sukupuolten tasa-arvon” virallisen ideologian herruuden vuoksi. Sen epäilyä pidettiin toisinajatteluna, joka saattoi johtaa poliittiseen vainoon. Nimenomaan tästä syystä ryhmä leningradilaisia feministejä karkotettiin maasta 1980.

Edellä kerrottu tarkoittaa, että naisyhteisöissä ei tehty työtä naisten kollektiivisen identiteetin muovaamiseksi, kuten tapahtui Euroopassa ja USA:ssa feminismin toisen aallon aikana. Mahdollisuus vahingon korjaamiseen ilmaantui vasta perestroikan aikaan 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa. Tämä on otettava huomioon venäläistä naisliikettä arvioitaessa. Nykyaikainen riippumaton ja itsenäinen naisliike syntyi perestroikan vuosina, jolloin se koki myös poliittisen nousunsa. Naisten puolue ryhmä Venäjän Naiset

pääsi duumaan. Dubnassa pidettiin kaksi kertaa, vuosina 1991 ja 1992, Riippumattoman naisliikkeen yleisvenäläinen foorumi ja gender-tutkimus aloitettiin tiedeidenvälisenä tutkimussuuntana.

Mutta naisliikkeen ensimmäistä poliittista esiinmarssia seurasi taantuma. Ensimmäisten vuosien menestyksestä ei poikunut institutionalisoitunutta naisten poliittista aktiivisuutta. Syynä eivät olleet pelkästään poliittiset päätökset kuten äänestyslainsäädännön tai hallituksen ulkopuolisten organisaatioiden toimintaohjeiden muuttaminen. Monien tutkijoiden ja naisliikkeen jäsenten mielestä naisjärjestöt eivät hyödynnä resurssejaan politiikassa. Ne eivät toimi ammattiliittojen eivätkä puolueiden kanssa, eivät vaikuta niiden työjärjestykseen eivätkä ideologiaan, eivät liittoudu niiden kanssa osallistuaan eri tasoilla järjestettäviin vaaleihin vaikka lain mukaan voisivat sen tehdä.

Tutkimuksemme tulokset Pietarin naisjärjestöistä saivat meidät tekemään sen johtopäätöksen, että pääongelma ja syy naisten poliittiseen passiivisuuteen on solidaarisuuden puute, naisten yhteisten intressien olemassaolon ymmärtämisen puute eli naisten kollektiivisen identiteetin puute. Siksi naisjärjestöissä tehtävä sisäinen työ on tänään tärkeää. Se on työtä, jolla luodaan identiteettiä, nostetaan tietoisuutta, luodaan ja levitetään ”naisellisia arvoja”.

Jos Pietarin naisjärjestöjä tarkastellaan tästä näkökulmasta, on niiden toiminta täysin johdonmukaista. Pietarissa toimii nykyään noin 200 naisjärjestöä, jotka ovat luonteeltaan hyvin monenlaisia: yrittäjän naisten klubeja, naisten autoklubeja, naisten ammattijärjestöjä, kriisikeskuksia, poliittisia järjestöjä, sivistys- ja hyväntekeväisyysjärjestöjä, äitejä ja isoäitejä yhdistäviä naisryhmiä, naisten vammaisjärjestöjä jne. On tärkeää, että kaikilla näillä järjestöillä on yhteinen ideologia, jollainen sukupuolten välisen tasa-arvon ideologia on.

Nämä järjestöt tukevat jäseniään, viettävät yhdessä vapaa-aikaa, ratkovat kriisitilanteissa olevien naisten ongelmia ja jotkut niistä esittävät naisten ongelmia myös Pietarin hallitukselle. Naisten yrittäjäjärjestöt esimerkiksi käyvät

hallituksen kanssa keskustelua naisyrityksyyden tukemisesta. Objektiivisesti ajateltuna nämä järjestöt toimivat tärkeimmän tehtävän parissa kehittäessään naisten välistä solidaarisuutta. Silti yhteisiä tapahtumia on hyvin vähän, käytännössä ei juuri lainkaan ja jokainen järjestö toimii omis- sa ympyröissään.

Tutkimuksemme perusteella voidaan sanoa, että ratkaistavaksi ongelmaksi on osoittautunut järjestöjen yhteistoiminnan edistäminen sekä eri- laisten naisjärjestöjen, sosiaalisesta sukupuolesta huolta kantavien toimittajien, viranomaisten, poliitikkojen ja tutkijoiden verkostoitumisen kehittäminen.

Epäilemättä naisjärjestöjen toiminta vaikuttaa kaupungin hallitukseen. Jo perestroikan aikana perustettiin naisjärjestöjen vuorovaikutusta tukeva osasto, joka nykyään on nimeltään sukupuolten välisen tasa-arvopolitiikan realisoinnin osasto. Kaupunkiin on perustettu myös Sukupuolten välisen tasa-arvopolitiikan realisoinnin koordinoituneuvosto, joka toimii kuvernöörin hallinnon alaisuudessa sekä Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisen koordinoituneuvosto, joka puolestaan toimii Työ- ja sosiaaliturvako- mitean yhteydessä. Jälkimmäiseen koordinoi- tineuvostoon kuuluu järjestysvallan, Työ- ja sosiaaliturvako- mitean, ammattiliittojen ja naisjärjestöjen edustajia.

Muutamissa hankkeissa naisjärjestöjen edus- tajat ja gender-tutkijat ovat aktiivisessa yhteis- työssä viranomaisten kanssa. Parhailaan ollaan laatimassa kahta tutkimushanketta: sukupuolten välinen tasa-arvo Pietarissa 2015 saakka ja Pie- tarin demografinen kehitys 2015 saakka.

Ongelmana on, että vain naisliike voi pak- kottaa nämä struktuurit ja ohjelmat toimimaan kunnolla. Mutta nykyään naisjärjestöt kansalais- järjestöinä eivät valvo kaupunginviranomaisten toimintaa. Naisliike ei ole riittävän vakiintunut voidakseen vaikuttaa viranomaisiin niin, että ne ajaisivat naisten etuja erityisenä sosiaaliryhmänä ja myöntäisivät naisille ja naisliikkeelle varoja etujensa ajajina. Hallitus ei toimi niinkään naisjärjestöjen painostuksen alla kuin kansain- välisten dokumenttien vaatimuksien sanelemana.

Siitä seuraa se, että hallitus tekee ainoastaan vähemmän mahdollisen eikä suostu myöskään myöntämään naisjärjestöjen työhön erikseen korvamerkittyä budjettirahoitusta.

Tutkimuksemme osoitti, että Pietarin nais- liikkeellä on paljon ongelmia. Ensimmäinen on ikärakenne, sillä nuoria on vähän – 31,6 % järjes- töjen jäsenistä on keski-ikäisiä (yli 45-vuotiaita) ja 42,1 % iäkkäitä (yli 55-vuotiaita). Kuitenkin juuri nuoret naiset pystyisivät tuomaan liikkee- seen uusia näkemyksiä.

Toinen ongelma on rahoitus. Haastattelumme osoitti, että Pietarin kaupungin ja Leningradin alueen naisjärjestöjen rahoittajina ovat saman- suuruisin osuuksin (52,6 %) järjestöt itse ja ulko- maiset apurahasäätiöt. Vain 15,8 % vastanneista järjestöistä kertoi saavansa apuraharahoitusta toimintaansa venäläisiltä säätiöiltä ja organisaa- tioilta. Luvut osoittavat sen surullisen tosiasian, että venäläisistä viranomaisista ja yrityksistä on outoa tukea naisliikettä. Ne eivät pidä sitä sosiaalisesti tai poliittisesti merkittävänä.

Naisliikkeellä on ideologiansa, mutta se etenee heikosti. Vain 1/3 järjestöistä on tehnyt lakialoitteita ja vain viidesosa on julkaissut naisten ongelmia käsittelevää kirjallisuutta/ naisasiakirjallisuutta. Naisliikkeen vahvuuksia ovat sen tiiviit yhteydet tutkijoihin. Monet Pietarin gender-tutkijoista ovat yhteistyössä naisjärjestöjen kanssa. Sen vuoksi Pietarin naisjärjestöjen tärkeimpiä ja kannatettavimpia toimintasuuntauksia ovat kollektiivisen naisi- dentiteetin kehittäminen, naisliikkeen jäsenten ammattitaidon lisääminen (toiminnassaan) sekä sukupuolitietoisuuden lisääminen erilaisissa am- mattiryhmissä (valtionviranomaisten, miliisin, ammattijärjestöjen työntekijöiden, toimittajien ja tietenkin opiskelijoiden joukossa).

Irina Jukina

Artikkeli perustuu pietarilaisen tutkijaryhmän tutki- mukseen *Sukupuolten tasa-arvo Pietarissa ja Lenin- gradin alueella: tilanneanalyysi ja turvaamiskeinot*. Tutkijaryhmään kuuluvat filosofian kandidaatti, Luoteis-Venäjän valtionakatemiaan sosiologian ja sosi-

aalityön laitoksen dosentti M.A. Kašina, psykologian tohtori, A.I. Gertsenille nimetyt Venäjän valtiollisen pedagogisen yliopiston psykologian laitoksen professori I.S. Kletsina, sosiologian kandidaatti, Nevskin kieli- ja kulttuuri-instituutin gender-tutkimuksen laitoksen varajohtaja I.I. Jukina.

Venäjistä suomeksi kääntänyt Anitta Hyvönen

Venäjän tutkimuksen luonne ja piilometodit

Ennen kuin kysymme, mitä Venäjä-tutkimus on ja keitä Venäjän tutkijat ovat, on syytä käsitellä asiaa yleisemmällä tasolla. Mitä yhteiskuntatiede yleensä on ja keitä yhteiskuntatieteilijät ovat? Miksi tutkimme ja mitä tutkimuksemme merkitsee? Keitä me olemme?

Teoksessaan *Statsvetenskap som yrke* (Valtiotiede ammattina) Kjell Goldmann pohtii valtiotieteilijöiden asemaa yhteiskunnassa sekä heidän sidoksiaan politiikkaan ja ideologioihin. Hän problematisoi tutkijan suhdetta yhteiskunnallisiin keskusteluihin, tiedotusvälineisiin ja tieteen laatukriteereihin. Ruotsin Ulkopoliittisen instituutin tutkija Johan Eriksson taas katsoo, että valtiotieteilijöistä on usein tullut pörssianalyttikoihin verrattavia lausuntoautomaatteja, joiden asiantuntijuus rajoittuu medioille annettuihin kommentteihin. Valtioteeilijät ovat usein advokaatteja eli asianajajia – tietyn näkökannan edistäjiä, esillä pitäjiä ja sen puolesta taistelijoita.

Nämä näkemykset ovat lohduttomia: tiede olisi näin ollen kadonnut tieteestä ja sen tilalle olisi tullut alkuperäisestä tieteen ideasta vieraantunut asiantuntijuus. Ovatko tutkijat siis jotakin muuta kuin mitä he väittävät olevansa?

Vuonna 1996 Suomen Tiedemessuilla Kalle Michelsen ja Kimmo Pietiläinen puhuivat aiheesta ”Onko Suomessa tiedettä?” Heidän mukaansa ei; tutkimus ei ole samaa kuin tiede. Michelsenin mielestä Suomessa ns. tieteellä rakennetaan

Kirjallisuus:

Ženštšina novoi Rossii: Kakaja ona? Kak živjot? K tšemu stremitsja? Pod red. M.K. Gorškova i N.E. Tihomirov. Moskva 2002.

Materiali Analitičeskogo tšentra Jurija Levady.
<http://www.polit.ru/research/2006/03/08/gentshiny.html>

vain suomalaista taloutta ja yhteiskuntaa, kun aidon tieteen pitäisi olla kansainvälistä. Ja miten nämä kriitikot määrittävät tieteen? ”Tiede on aikamme merkittävin henkinen liike, ja suurten henkisten liikkeiden tapaan sillä on ominaispiirteensä.” (HS 10.11.1996). Kaksikko määritteli elävän tieteen tunnusmerkeiksi seuraavat:

1. ainakin yksi suuri kansainvälinen keulakuva ja
2. useita dynaamisia tutkijayhteisöjä, joilla on
3. kansainvälisesti arvostetut johtajat,
4. korkeatasoinen julkaisutoiminta,
5. maailmanlaajuiset yhteistyösuhteet sekä
6. tehokas uusien tutkijapolvien koulutus-toiminta.

Vuonna 2006 Åbo Akademin kansantaloustieteen professori Markus Jäntti avasi keskustelun samasta aiheesta. Hän moitti valtion tutkimuslaitosten toimintaa tehostomaksi, koska niissä tutkimustoimintaa ohjataan eli sensuroidaan tieteen tai tietämättä. Hän vaati valtiollisten tutkimuslaitosten lakkauttamista ”vapaan tutkimuksen vastaisina”. Jäntin mielestä Suomi ei missään tapauksessa ole tieteen ja tutkimuksen kärkimaa, vaan kärkimaa *tuotekehittelyn julkisessa rahoituksessa*. (TS 27.8.2006.)

Myös yhteiskuntatieteelliset tutkimuslaitokset tarjoavat tuotekehittelyä – esimerkiksi lainsäädännön tai viranomaistoimintojen kehittämistä